

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС
ИНСТИТУТИ**

“Самарқанд иқтисодиёт илмий мактаби”

**ТАМБОВСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.Р. ДЕРЖАВИНА**

**«УЧИНЧИ РЕНЕССАНСНИ ШАКЛЛАНТИРИШ
ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА ТАЪЛИМ
ХИЗМАТЛАРИ СОҲАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ»**

**Самарқанд иқтисодиёт илмий мактабининг асосчиси
Исмаи Тўхтаевич Абдукаримовнинг
90 йиллик юбилейига
бағишланган халқаро илмий-амалий анжуман
МАТЕРИАЛЛАРИ ТЎПЛАМИ**

**(I қисм)
(2022 йил 18-19 февраль кунлари)**

САМАРҚАНД – 2022

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

ТАМБОВ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ,

ҚАРШИ МУХАНДИСЛИК ИҚТИСОДИЁТ ИНСТИТУТИ,

**«ИПАК ЙЎЛИ» ТУРИЗМ ВА МАДАНИЙ МЕРОС ХАЛҚАРО
УНИВЕРСИТЕТИ,**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ
САМАРҚАНД ФИЛИАЛИ

**Самарқанд иқтисодиёт илмий мактаби асосчиси Исмат
Тўхтаевич Абдукаримовнинг 90 йиллик юбилейига
бағишланган халқаро илмий-амалий анжуман**

**«УЧИНЧИ РЕНЕССАНСНИ ШАКЛЛАНТИРИШ
ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА ТАЪЛИМ
ХИЗМАТЛАРИ СОҲАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
МУАММОЛАРИ»
(I қисм)**

2022 йил 18-19 февраль

САМАРҚАНД – 2022

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**САМАРКАНДСКИЙ ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ И СЕРВИСА
ТАМБОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ,
КАРШИНСКИЙ ИНЖЕНЕРНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ТУРИЗМА И
КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ «ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ»,
САМАРКАНДСКИЙ ФИЛИАЛ ТАШКЕНТСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
“Самаркандская научная школа экономики”**

**“ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ И
ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ
ТРЕТЬЕГО РЕНЕССАНСА”**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научно-практической конференции,
посвященной 90-летию основателя Самаркандской научной
школы экономики И.Т.Абдукаримова
(часть 1)**

(18-19 февраля 2022 г.)

САМАРКАНД– 2022

алоқаларининг ҳамкор моделига ўтиш солиқ назоратини заифлаштириш ва иқтисодий субъектларининг, айниқса, ўзгарувчан иқтисодий шароитда солиқ мажбуриятларини камайтириш зарурлигини англамайди деган қарашлар ҳам мавжуд [14-15].

Фикримизча ушбу ёндошувлар эътиборга лойиқдир. Чунки солиқ тўловчи ва давлат ўртасидаги манфаатлардаги мувозанатни бузилиши солиқ тўловчилар яширин иқтисодий секторга ўтишига сабаб бўлади. Давлат солиқ хизмати органи ва солиқ тўловчиларнинг ўзаро ҳамкорлигини яхшилаш давлат бюджет-солиқ сиёсати самарадорлигини оширишни таъминлайди. Тадқиқот натижаларига асосланиб қуйидаги фаразларни келтиришимиз мумкин:

1. Миллий солиқ тизимининг норматив-меъёрлар ҳужжатларида солиқ маъмуриятчилигининг иқтисодий механизмлари ҳисобга олинган ҳолда, ижтимоий механизмдан ажратилганлиги.

2. Солиқ тўловчиларнинг аксарият қисми амалдаги солиқ тизимида солиқ маъмурчилиги механизмларининг қўлланилишига танқидий муносабатда эканлиги.

3. Солиқлар ва солиққа тортиш соҳасида жорий ҳуқуқий базанинг ноаниқлиги солиқ тўловчиларнинг солиқларни тўлаш интизомига риоя қилиш мотивациясини сусайтираётганлиги.

Фикримизча, мамлакатимиз солиқ органлари фаолияти самарадорлиги паст бўлиб қолишининг асосий сабабларидан бири, солиқ органлари ва солиқ тўловчилар ўртасида ўзаро ишонч ва ҳамкорликнинг тўғри йўлга қўйилмаганлиги, деб ўйлаймиз. Шунингдек, солиқ сиёсатини шакллантиришда солиқ тўловчиларнинг манфаатлари деярли ҳисобга олинмайди, шу сабабли улар солиқ муносабатлари жараёнларида пассив иштирок этади.

Мавзу бўйича амалга оширилган тадқиқотлар натижасида солиқ маъмурчилигининг ижтимоий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш бўйича қуйидаги таклифлар тавсия қилинади:

1. Солиқ маслаҳати тизимини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратиш ва унинг солиқ муносабатлари барча тизимини қамраб олишига эришиш;

2. Солиқ низолари бўйича медиация механизмидан фойдаланишнинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш;

3. Солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш ва солиқ низоларини кўриб чиқишда инновациялар ҳамда сунъий интеллект иштирокини қўллаш йўллари жорий этиш.

Ушбу таклифларни амалиётга жорий этиш натижасид солиқ органи ва солиқ тўловчиларнинг ўзаро ҳамкорлиги яхшиланиши ҳамда солиқ қонунчилиги ижроси маданияти ошишига эрилишади, деб ҳисоблаймиз.

Л.Б.Наврўз-зода – Бухоро давлат университети, “Сервис соҳаси иқтисодиёти” кафедраси катта ўқитувчиси

ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ТАДБИРКОРЛИК МОДЕЛИ

Аннотация: мақолада хизмат кўрсатиш соҳасида банд бўлганларнинг тадбиркорлик қобилиятини намоён бўлиш шакллари диверсификация қилиш асосида хизматлар соҳасини ривожлантиришнинг тадбиркорлик модели ҳақида сўз юритилади.

Калит сўзлари: тадбиркорлик қобилияти, ўзини ўзи банд қилган шахслар, яқка тартибда тадбиркорлик, тадбиркорлик модели.

Аннотация: в статье рассматривается предпринимательская модель развития сферы услуг базирующаяся на диверсификации формы проявления предпринимательской способности занятых в сфере услуг.

Ключевые слова: предпринимательская способность, самозанятые лица, индивидуальное предпринимательство, предпринимательская модель.

Abstract: The article deals with the entrepreneurial model of the development of the service sector based on the diversification of the forms of manifestation of the entrepreneurial ability of those employed in the service sector.

Keywords: entrepreneurial ability, self-employed persons, individual entrepreneurship, entrepreneurial model.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев таъкидлаганидек, “Хизмат кўрсатиш соҳаси аҳоли бандлигини таъминлашда энг катта заҳиралардан бири ҳисобланади. Халқаро меҳнат ташкилоти таҳлилларига кўра, сервис индустриясининг 1 фоизга ўсиши камбағаллар сонини 1,5 фоизга қисқартиради¹. Шунинг учун камбағалликни қисқартишда мақсадида хизмат кўрсатиш соҳасини жадвал ривожлантиришнинг тадбиркорлик йўли муҳим аҳамият касб этади. Бу учун хизмат кўрсатиш корхоналарида банд бўлган ишчи-ходимларининг *тадбиркорлик қобилиятини* ривожланганлик даражасини аниқлаб, уни оширишга қаратилган чора-тадбирларни кўриш лозим.

“Тадбиркорлик қобилияти” атамаси инсон омилининг моҳиятини акс эттирадиган муҳим бир тушунча бўлиб хизмат қилади. Чунки, корхонанинг самарали ривожланиши кўп ҳолларда жамланган ва реализация қилинадиган ишчиларнинг тадбиркорлик қобилияти билан белгиланади. Бизнес менежменти ва маркетингнинг ривожланиши натижасида ишлаб чиқариш омилларининг таркибида ўзгаришлар содир бўлди.

---

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг 2020 йил 16 июндаги хизмат кўрсатиш ва ички туризмни ривожлантириш масалалари бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишидаги нутқи. <https://xs.uz/uzkr/site/search?q=2020-06-16>.

Тадбиркорлик қобилияти ишлаб чиқаришнинг ишлатиладиган шахсий омили сифатида юзага келди. Унинг ишлаб чиқаришида ишлатилиши учун иқтисодиётга тегишли шарт–шароитлар яратилди. Булар:

- хусусий ва акциядорлик мулкчиликни ривож топиши;
- товар ва хизматлар бозорларини яратилиши;
- рақобат муҳитини вужудга келтириш;

–тадбиркорликнинг ҳуқуқий асосларини яратиш ва инфратузилмасини шакллантириш ва бошқалар.

Бизнес фаолиятини амалга ошириш учун инсоннинг тадбиркорлик қобилияти ҳар сафар ҳаракатга келтириши ёки бошқача айтганда истеъмол қилиниши керак. Ишлаб чиқаришида тадбиркорлик қобилиятини истеъмол қилиниши тадбиркорликдир. Яъни инсоннинг мол–мулк масъулиятини ва таваккални ўз зиммасига олган ҳолда фойда олишга қаратилган бирон иқтисодий фаолият билан шуғулланишдир.

Хизмат кўрсатиш соҳасида инсон тадбиркорлик қобилиятларининг фаол намоён бўлиши сари “*Хизматлар соҳасини ривожлантиришнинг тадбиркорлик модели*” шаклланади. Тадбиркорлик қобилиятини хизматлар соҳасида намоён бўлиш шакллариининг кўпайиши хизматлар соҳасини жадал ривожланишини таъминлайди. Бунда тадбиркорлик қобилиятини хизматлар соҳасида намоён бўлишининг бешта шакллари муҳим аҳамият касб этади. Улар ўртасида “Ўзини ўзи банд бўлган шахслар” фаолияти аҳоли бандлигини ошириш ва камбағалликни қисқартиришда алоҳида ўрин тутаяди.

“Ўзини ўзи банд қилган шахслар — меҳнат даромади олишга йўналтирилган, жисмоний ва юридик шахсларга хизматлар кўрсатиш, ишларни бажариш бўйича шахсий меҳнати билан иштирок этишга асосланган фаолиятни мустақил амалга оширадиган, яқка тартибдаги тадбиркорлар сифатида рўйхатга олинмаган, меҳнат стажи ҳисобга олинмиши ва рағбатлантирувчи имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқи билан давлат солиқ хизмати органларида рўйхатдан ўтказилган жисмоний шахслар¹, деб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 23 декабрдаги 806-сон “Ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида фаолиятни амалга ошириш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарорда таъриф берилган.

Мазкур қарорнинг 1-иловасида “Ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида фаолиятни амалга ошириш тартиби тўғрисида Низом” тасдиқланган. Унда ўзини ўзи банд қилган шахс махсус мобил илова ёки солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали ёхуд давлат солиқ хизмати органига келган ҳолда рўйхатдан ўтиш мумкинлиги ва рўйхатдан ўтганлиги тўғрисида матрицали штрих кодга (QR-код) эга бўлиши ҳамда меҳнат фаолиятини амалга оширишнинг ўзига хос хусусиятлари белгилаб берилган.

---

¹Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 23 декабрдаги 806-сон “Ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида фаолиятни амалга ошириш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги Қарор. *Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси*, 24.12.2020 й., 09/20/806/1662-сон.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 июндаги ПҚ-4742-сон қарорига мувофиқ мамлакатимизда 2020 йил 1 июлдан ўзини ўзи банд қилган шахслар шуғулланиши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) турлари рўйхати кенгайтирилиб, уларнинг рўйхати 24 тадан 67 тага етказилди. Бевосита хизматлар соҳасига тааллуқли бўлган хизмат кўрсатиш фаолият турларига - уйда репетиторлик қилиш; болаларга қараб туриш ва уларни парвариш қилиш бўйича жисмоний шахсларга кўрсатиладиган хизматлар; уй хўжалигини юритиш ва уй ишларини бажариш, шу жумладан, турар жойларни тозалаш, овқат пишириш бўйича уй хўжалиқларига хизмат кўрсатиш; уйда жисмоний шахсларнинг мебелларини таъмирлаш ва йиғиш; жисмоний шахсларнинг сантехника ускуналарини майда таъмирлаш ва ўрнатиш; жисмоний шахсларга компьютерларни таъмирлаш ва созлаш, лицензияланган дастурий таъминот ўрнатиш¹ ва шу каби бошқа сервис хизматлар кўрсатиш турлари киритилган.

2021 йил 1 июль ҳолатига кўра, Ўзбекистонда 852 мингдан ортиқ ўзини ўзи банд қилганлар рўйхатга олинган бўлиб, уларнинг 310 минг нафардан зиёдроғи - ёшлардир².

Инсон тадбиркорлик қобилиятларини хизматлар соҳасида намоён бўлишнинг иккинчи шаклини *якка тартибда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш* ташкил этади. Якка тартибдаги тадбиркорлик — юридик шахс ташкил этмаган ҳолда жисмоний шахс (якка тартибдаги тадбиркор) томонидан тадбиркорлик фаолиятининг амалга оширилиши. Якка тартибдаги тадбиркорлик индивидуал тадбиркор томонидан ходимларни ёллаш ҳуқуқсиз, мулк ҳуқуқи асосида ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида, шунингдек мол-мулкка эгалик қилиш ва (ёки) ундан фойдаланишга йўл қўядиган ўзга ашёвий ҳуқуқ туфайли ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида мустақил равишда амалга оширилади³.

Якка тартибдаги тадбиркор ўзини ўзи банд қилган фуқароларга ўхшаб жисмоний шахс сифатида фаолият кўрсатиб, ҳар хил хизматларни кўрсатиш билан шуғулланаган ҳолда даромад олишга йўналтирилган. Улар кредит олиш; имтиёз ва преференциялардан фойдаланиш; кўчмас мулк объектларини танлаш каби имкониятлардан фойдаланадилар. Лекин, тадбиркорлик қобилиятини намоён бўлишининг бу икки шаклли бир-биридан фарқ қилади. Агар ўзини ўзи банд қилган фуқаро ўз шахсий меҳнатига асослаб фаолият кўрсатса, якка тартибдаги тадбиркор ўз касб-

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 июндаги ПҚ-4742-сон “Тадбиркорлик фаолияти қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.06.2020 й., 07/20/4742/0736-сон; 10.02.2021 й., 09/21/6165/0104-сон.

² Ўзини ўзи банд қилганлар ким ва ушбу мақом нима беради? <https://www.gazeta.uz/uz/2021/08/05/self-employed/> 08.12.2021 й.

³ Ўзбекистон Республикаси нинг “Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида” Қонун. 69-II-сон 25.05.2000. <https://lex.uz/docs/31846>.

М У Н Д А Р И Ж А :

Пардаев М.Қ.	Инсон, олим, устоз, дўст...	4
Ибрагимов Н.А.	Устоз Исмат Тўхтаевич Абдукаримовни хотирлаб	5
Абдукаримов В.И.	О отце д.э.н., профессоре Абдукаримове Исмат Тухтаевиче, полученные от него уроки жизни	8
І ШЎБА. “УЧИНЧИ РЕНЕССАНСНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИҚТИСОДИЁТНИНГ НАЗАРИЙ ВА МЕТОДОЛОГИК МУАММОЛАРИ ВА УЛАРНИ ҲАЛ ҚИЛИШНИНГ СТРАТЕГИК ЙЎНАЛИШЛАРИ”		
Гулямов С.С. Пардаев М.Қ.	Ўзбекистонда учинчи рақамли ренессанс стратегиясининг асосий мақсади – ақлий капиталини ривожлантириш	10
Пўлатов М.Э. Пардаев М.Қ.	Маркетинг тадқиқотида танлаш ва статистик кузатиш усуллари, турлари ва уларнинг қисқача мазмуни	15
Пардаев М.Қ.	Мамлакат тараққиётининг стратегик йўналишлари ва уларнинг мазмуни	21
Исроилов Б.И., Наврўзова Ф.А.	Солиқ маъмуриятчилигини тартибга солиш тизимини такомиллаштиришнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти	26
Наврўз-зода Л.Б.	Хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантиришнинг тадбиркорлик модели	31
Худайбердиев У.	Учинчи ренессанс шакллантириш шароитида тиббиёт хизматларининг аҳамияти	35
Мирзаев Қ.Ж., Жанзаков Б.К.	Иқтисодий давлат томонидан бошқаришда кластерлаш усулидан фойдаланишнинг муҳим хусусиятлари	38
Шадиёва Г.М., Ширинбаева Д.	Рақамли иқтисодий хусусида айрим назарий қарашлар	41
Исмаилов Б.А.	Хизмат кўрсатиш корхоналари фаолиятини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари	45
Рустамова Ш.	Иқтисодий тармоқлар таркиби ва уни ривожлантиришнинг стратегик йўналишлари	50
Файзиев Ж.	Умумий овқатланишдаги инновацион фаолият йўналишлари	53
Ишонкулова Ф.А.	Особенности значения грузовых автомобильных перевозок для экономики Узбекистана в условиях становления Третьего ренессанса	57
Мирзаев К.Н.	Кичик бизнес субъектларини ривожлантиришда инновацион фаолиятнинг ўрни (Наманган вилояти мисолида)	60